

# NO RESERVED SEAT



**भाग दुसरा**

**उंबरठा 10**

**राखीव जागा नाही**

अनेक वर्षे मला वाटत होते की कथा स्पष्ट करण्यासाठी असतात.

एखादी घटना स्पष्ट करण्यासाठी.

एखादे आयुष्य स्पष्ट करण्यासाठी.

एखादी निवड स्पष्ट करण्यासाठी.

एखादी चूक स्पष्ट करण्यासाठी.

ती एक स्वाभाविक समजूत होती.

प्रत्येक वेळी आपण एखादे पुस्तक वाचतो, एखादी कथा ऐकतो किंवा एखादे चरित्र पाहतो, तेव्हा आपल्याला एखादे उत्तर सापडेल अशी अपेक्षा असते.

एखादे तात्पर्य.

एखादा निष्कर्ष.

एखादा नीटनेटका अर्थ.

मग मला काहीतरी वेगळे कळले.

सर्वात महत्त्वाच्या कथा स्पष्ट करत नाहीत.

त्या ओळख पटवतात.

त्या तुम्हाला काय विचार करायचा ते सांगत नाहीत.

त्या तुम्हाला नजर वर करून असे म्हणायला लावतात:

“मीसुद्धा.”

ही एक छोटी गोष्ट आहे.

आणि तरीही ती सगळे बदलते.

कारण ज्या क्षणी आपल्याला एखाद्या गोष्टीत स्वतःची ओळख पटते, त्या क्षणी आपण प्रेक्षक राहत नाही.

आपण सहभागी होतो.

हे पुस्तक, हे उंबरठे, हा दीर्घ प्रवास कौतुक मिळवण्यासाठी लिहिलेला नाही.

कौतुक नाजूक असते.

ते थोडा काळच टिकते.

ते अंतरावर जगते.

मला काहीतरी वेगळे हवे होते.

मला जवळीक हवी होती.

जवळीक तेव्हाच जन्माला येते जेव्हा एखाद्या माणसाला दुसऱ्याच्या कथेत स्वतःचा एक तुकडा ओळखू येतो.

देशाला महत्त्व नसते.

भाषेला महत्त्व नसते.

धर्माला महत्त्व नसते.

व्यवसायाला महत्त्व नसते.

महत्त्व असते ते ओळख पटण्याला.

आयुष्यभरात मी अनेक सीमा पार केल्या आहेत.

भौगोलिक.

व्यावसायिक.

वैयक्तिक.

आणि प्रत्येक वेळी मी त्याच निष्कर्षाला पोहोचलो.

माणसे स्वतःला वाटते त्यापेक्षा कितीतरी जास्त एकमेकांसारखी असतात.

शब्द बदलतात.

सवयी बदलतात.

परंपरा बदलतात.

पण प्रश्न तसेच राहतात.

भीती.

प्रेम.

अनुपस्थिती.

आशा.

जबाबदारी.

हानी.

अर्थाचा शोध.

म्हणूनच एका जागी लिहिलेली कथा जगाच्या दुसऱ्या टोकाला समजू शकते.

ती एखाद्या संस्कृतीबद्दल सांगते म्हणून नव्हे.

तर ती माणसाच्या स्थितीबद्दल सांगते म्हणून.

माझ्या अनुभवाचे तुकडे मी एकत्र करू लागलो तेव्हा मी एखाद्या गाथेची कल्पना केली नव्हती.

एखाद्या कथनात्मक व्यवस्थेची कल्पना केली नव्हती.

एखाद्या गंतव्याचीही कल्पना केली नव्हती.

काय उरले आहे हे समजून घेण्याचा मी फक्त प्रयत्न करत होतो.

कामानंतर.

प्रवासांनंतर.

परीक्षांनंतर.

भेटलेल्या माणसांनंतर.

वर्षांनंतर.

उत्तर हळूहळू आले.

मला वाटले होते त्यापेक्षा खूप कमी उरले होते.

आणि मी कल्पना केली होती त्यापेक्षा खूप जास्त.

तत्वे उरली होती.

नाती.

धडे.

उपस्थिती.

स्वीकारलेल्या जबाबदाऱ्या.

जपलेल्या निष्ठा.

आणि सर्वांत जास्त, असे काहीतरी उरले होते ज्याची व्याख्या मला करता येत नव्हती.

एक प्रकारचा धागा.

वरकरणी दूर वाटणाऱ्या अनुभवांमधला एक अदृश्य दुवा.

तोच धागा जो कदाचित तुमच्या आयुष्याच्याही सोबत राहिला आहे.

कारण प्रत्येक अस्तित्वाचे एक गुप्त कथानक असते.

सुरुवातीला ते आपल्याला दिसत नाही.

आपण जगण्यात फार गुंतलेले असतो.

धावण्यात.

प्रतिक्रिया देण्यात.

उभारणी करण्यात.

मग, एका टप्प्यावर, काळ आपल्याला पुरेसे अंतर देतो.

आणि अखेर आपण ती रचना पाहू लागतो.

परिपूर्ण नव्हे.

सरळ रेषेतली नव्हे.

पण खरी.

कदाचित म्हणूनच आपण कथा सांगतो.

शिकवण्यासाठी नव्हे.

ओळख पटवण्यासाठी.

जे होऊन गेले ते ओळखण्यासाठी.

जे अजूनही अस्तित्वात आहे ते.

जे पुढे दिले जाण्यास योग्य आहे ते.

अनेकदा मला विचारले जाते की संदेश काय आहे.

खरे तर संदेश एकच नाही.

प्रत्येक वाचक वेगळ्या दारातून आत येईल.

कोणाला वडिलांमध्ये स्वतःची ओळख पटेल.

कोणाला मुलामध्ये.

कोणाला हानीमध्ये.

कोणाला पुनर्जन्मामध्ये.

कोणाला प्रवासामध्ये.

कोणाला आजारामध्ये.

कोणाला चिवटपणामध्ये.

कोणाला प्रेमामध्ये.

कथा तीच आहे.

प्रवेशद्वार बदलते.

आणि ते योग्यच आहे.

कारण कोणतेही कथन पूर्णपणे ते लिहिणाऱ्याचे नसते.

ज्या क्षणी ते वाचले जाते, त्या क्षणी ते त्यातून जाणाऱ्याचेही होते.

मी या परिवर्तनाचा आदर करायला शिकलो आहे.

त्यावर नियंत्रण ठेवायचे नाही.

त्याला दिशा द्यायची नाही.

ते घडू द्यायचे.

शेवटी, प्रत्येक वाचक समोरचे पुस्तक पुन्हा लिहितो.

स्वतःच्या अनुभवाचा उपयोग करून.

स्वतःच्या जखमांचा उपयोग करून.

स्वतःच्या स्मृतीचा उपयोग करून.

म्हणूनच अंतिम असे कोणतेही वाचन नसते.

हजारो संभाव्य वाचने असतात.

सगळी वैध.

सगळी खरी.

सगळी मानवी.

इथवर आल्यानंतर, हे सगळे उंबरठे पार केल्यानंतर, कोणालाही पटवून देण्याची मला गरज वाटत नाही.

मला काहीही सिद्ध करायचे नाही.

मला मान्यता शोधायची नाही.

मला स्मारक उभारायचे नाही.

माझ्यासाठी एक अधिक साधी शक्यता पुरेशी आहे.

की कोणाला तरी ही पाने वाचताना एखादा संपर्कबिंदू सापडावा.

एक ओळख.

एक प्रतिध्वनी.

एक वाक्य.

एक परिच्छेद.

एक शांतता.

असे काहीतरी जे त्याला असा विचार करायला लावेल:

“मी एकटाच नाही.”

कदाचित सांगण्याजोग्या प्रत्येक कथनाचे खरे काम हेच आहे.

माणसांमधले अंतर कमी करणे.

जरी ते काही मिनिटांसाठीच असले तरी.

जरी काही पानांसाठीच असले तरी.

जरी एकाच उंबरठ्यासाठी असले तरी.

कारण रस्त्याच्या शेवटी, जेव्हा पदव्यांचे महत्त्व उरत नाही, जेव्हा आकडेवारीची धूळ होते, आणि जेव्हा काळ आपले काम करू लागतो, तेव्हा एकच प्रश्न उरतो.

तुम्ही कोणाचे कौतुक केले हा नव्हे.

तुम्ही कोणाचे अनुसरण केले हा नव्हे.

तुम्ही कोणाचे अनुकरण केले हा नव्हे.

तर तुम्हाला कोणात स्वतःची ओळख पटली.

आणि म्हणूनच हा उंबरठा अस्तित्वात आहे.

निष्कर्ष म्हणून नव्हे.

निमंत्रण म्हणून नव्हे.

सूचना म्हणून नव्हे.

तर एक शक्यता म्हणून.

या पानांमधून जाताना तुम्हाला स्वतःचे असे काही भेटले असेल, तर दार  
आधीच उघडे आहे.

तुम्हाला परवानगी मागावी लागत नाही.

तुम्हाला काहीही सिद्ध करावे लागत नाही.

तुम्हाला फक्त ते पार करायचे आहे.

तुम्हाला स्वतःची ओळख पटली असेल, तर आत या.